

Vammaispalvelujen sosiaalityön arki ja etiikka – sosiaalian ammattilaisten näkemyksiä

Talentian ja Invalidiliiton selvitys vammaispalvelujen nykytilasta ja kehittämistarpeista

- Selvitys tuottaa tietoa:
 - asiakkuuksista, palveluprosesseista ja asiakkaiden oikeuksien toteutumisesta
 - ammattietikasta ja työhyvinvoinnista
 - rakenteellisesta sosiaalityöstä ja
 - kehittämistarpeista vammaisalalla.
- Selvityksen laatimisen taustalla uuden sosiaalihuoltolain voimaantulo vammaislainsäädännön oheen.
- Kysely toteutettiin marraskuussa 2015 Webropolilla: kohderyhmänä Talentian jäsenrekisterissä olevat vammaispalvelujen ammattilaiset.
- Raportti valmistui huhtikuussa 2016, julkistaminen joulukuussa – vammaispalveluihin odotettavissa muutoksia.

Selvitys luettavissa:

<http://www.talentia.fi/materiaalit/tutkimukset>

Vastaajien enemmistö sosiaalialan korkeakoulutettuja kuntasektorilla

271 sosiaalialan ammattilaista

- 31% sosiaalityöntekijöitä, johtavia sosiaalityöntekijöitä, vammaispalvelupäälliköitä
- 51 % ohjaajia ja sosionomeja
- 16 % johtajia, päälliköitä, yksikön vastaavia
- 2 % muut nimikkeet

- 76 % kuntasektori, 12 % yksityinen palvelutuottaja, 10 % järjestöt/säätiöt

Tutkinnot

- Sosiaalityöntekijä VTM/YTM 25 %
- Sosionomi 53 %
- Sosionomi YAMK 5 %
- Aiempi opistoasteen tutkinto 7 %
- Muu tutkinto 10 %

Vastuu asiakasprosessista ja asiakasmäärät vaihtelevat

- Koko asiakkaan palveluprosessi yhden työntekijän vastuulla alle puolella kaikista vastanneista:
 - toimintakyvyn (<http://www.thl.fi/toimia/tietokanta/>) ja palvelutarpeen arviointi
 - palvelusuunnitelman laatiminen
 - päätöksenteko.
- Palveluprosessin kokonaisvastuu erityisesti sosiaalityöntekijöillä.
 - Yleisimmin prosessiin osallistutaan oman toimenkuvan mukaisesti.
- Asiakasmäärät vaihtelevat työtehtävien mukaisesti ja organisaatioittain.
 - Erityisesti sosiaalityöntekijöillä liikaa asiakkaita.

Palvelusuunnitelma ja päätöksenteko: huomiota laatuun ja määrärahoihin

- Palvelusuunnitelma on hyvä työväline, joka vaatii:
 - yhtenäisen rakenteen
 - ohjeistusta laatimiseen asiakkaiden tarpeiden mukaan asiakkaita osallistaen
 - laadukkaat asiantuntijalausunnot.
- YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista.
 - EOAK 233/4/16 23.8.2016: palvelusuunnitelma laadittava vammaisuuden huomioivalla tavalla.

Palvelusuunnitelma ja päätöksenteko: huomiota laatuun ja määrärahoihin

- Päätöksenteko palvelusuunnitelmasta erillisenä toimenpiteenä
 - Riski: taloudelliset reunaehdot korostuvat.
 - Hyöty: suunnitelmien laatu voi parantua.
- Kirjaamiskoulutukset ja digitaaliset tietovarannot.

Asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutuminen – huoli ja tavoite

- Yhdenvertaisuusvajeita:
 - Väliinputoajat, tukien varassa elävät ja monitarpeiset henkilöt.
 - Koulutuksesta huolimatta työelämän ulkopuolelle jääminen.
 - Asunnon ja asumispalvelujen puutteet suhteessa yksilöllisiin tarpeisiin.
 - Taloudelliset perusteet rajaavat myös subjektiivisten oikeuksien toteutumista.
- Yhdenvertaisuutta edistävät:
 - Subjektiiviset oikeudet.
 - Asiakasosallisuus: asiakasraadit, asiakaskumppanuudet, asiakkaan oman äänen kuuleminen.
 - Palveluista tiedottaminen, palveluohjaus.

Asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutuminen – huoli ja tavoite

- Yhdenvertaisuusvaltuutetun selvitys vammaisten ihmisten kokemasta syrjinnästä 2016 (<https://www.syrjinta.fi/vammaisselvitys>) - ydinviesti:
Vammaisia ihmisiä on ajateltava yksilöinä ja heidän tarpeensa on huomioitava, jotta he pääsevät paremmin osallisiksi yhteiskuntaan.
- Itsemääräämisoikeuslainsäädännön uudistaminen – osaaminen ja keinot itsemääräämisoikeuden tukemiseksi.
 - Itsemääräämisoikeus ja rajoittamistoimenpiteet kehitysvammahuollossa koulutus: <http://www.helsinkikanava.fi/www/kanava/fi/videot/video?id=3256>

Ammattietiikka vammaispalvelujen arjessa

- Enemmistöllä kokemus mahdollisuudesta työskennellä ammattieettisten ohjeiden mukaisesti ja laadukkaasti asiakkaiden etujen puolustamiseksi.
 - Sosiaalityöntekijöillä muita vastaajaryhmiä useammin vaikeuksia noudattaa ammattieettisiä ohjeita ja huolta eettisten seikkojen toteutumisesta.
- Huolenaiheita:
 - Talousraamin vaikutukset erityisesti määrärahasidonnaisiin päätöksiin ja palvelun tarpeiden tulkintoihin.
 - Asiakkaiden tasa-arvoinen kohtelu kuntien, kuntien eri toimintayksiköiden ja eri vammairyhmien välillä.

Ammattietiikka vammaispalvelujen arjessa

- Eettisiä ristiriitoja syntyy:
 - Kun budjetit rajoittavat päätöksentekoa.
 - Kun asiakkaiden oikeuksista ja palveluista tiedottaminen on niukkaa.
 - Kun työtä on liikaa suhteessa käytettävissä olevaan aikaan ja lakisääteisiin palvelutarpeen arvioinnin, palvelusuunnitelman laatimisen ja päätöksenteon aikatauluihin.
 - Kun asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja itsemääräämisoikeus toteutuvat puutteellisesti.

Ammattietiikan säätely ja ohjeistus

- Sosiaalihuollon ammattihenkilölaki 1.3.2016 lukien:
 - Ammattieettiset velvoitteet 4 §:
 - Sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäisy ja hyvinvoinnin lisääminen.
 - Asiakaslain ja asiakastietojen käsittelyä koskevien säädösten noudattaminen.
- Ammattieettinen toiminta edellyttää ammattilaiselta oman toiminnan jatkuvaa arviointia suhteessa asiakkaan oikeuksien toteutumiseen.
- Myös työyhteisöissä tarvitaan jatkuvaa keskustelua ammattieettisistä kysymyksistä.

Ammattietiikan säätely ja ohjeistus

- Sosiaalihuollon ammattihenkilölaki...
 - Asiakasturvallisuus ja asiakkaan oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja kohteluun (1 §).
 - Ammattinharjoittamisoikeudet (2 luku).
 - Ohjaus ja valvonta sekä seuraamukset virheellisestä menettelystä ml. ammattihenkilörekisteri (3 luku).
 - Myös ammattieettiset velvollisuudet.
- Neuvottelukunta ja jaostot (31 §).

Ammattietiikan säätely ja ohjeistus

- Sosiaalihuoltolaki
 - Omavalvonta (47 §, 1.4.2015)
 - Omavalvontasuunnitelma laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden varmistamiseksi.
 - Suunnitelmaa on seurattava ja toimintaa kehitettävä palautteen perusteella.
 - Suunnitelmaan kirjattava ohje ilmoitusvelvollisuuden käyttämisestä.
 - Omavalvontakulttuuri.
 - Henkilökunnan ilmoitusvelvollisuus, vastatoimien kieltö (48 – 49 §:t, 1.1.2016)
 - Epäkohta tai ilmeinen epäkohdan uhka asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisessa. Ilmoituksen vastaanottaneen henkilön tulee käynnistää toimenpiteet niiden poistamiseksi.
 - Ilmoitus voidaan tehdä salassapitosäännösten estämättä.

Sosiaalialan epäkohdat ja niiden käsittely

– kyselyraportti, Laura Tiitinen & Marianne Silén, 6/2016, Talentia ja LUC Socioplis, ESR

Talentian oppaita

Arki, arvot ja etiikka

Sosiaalialan ammattilaisen
eettiset ohjeet

Talentia ry

Ammattieettinen lautakunta

Julkaistaan 14.3.2017

Työhyvinvoinnin lähteet ja riskit

Tuen lähteet:

- työyhteisöt
- tiimit
- esimiehet osin
- moniammatilliset ja seudulliset verkostot.

Riskit:

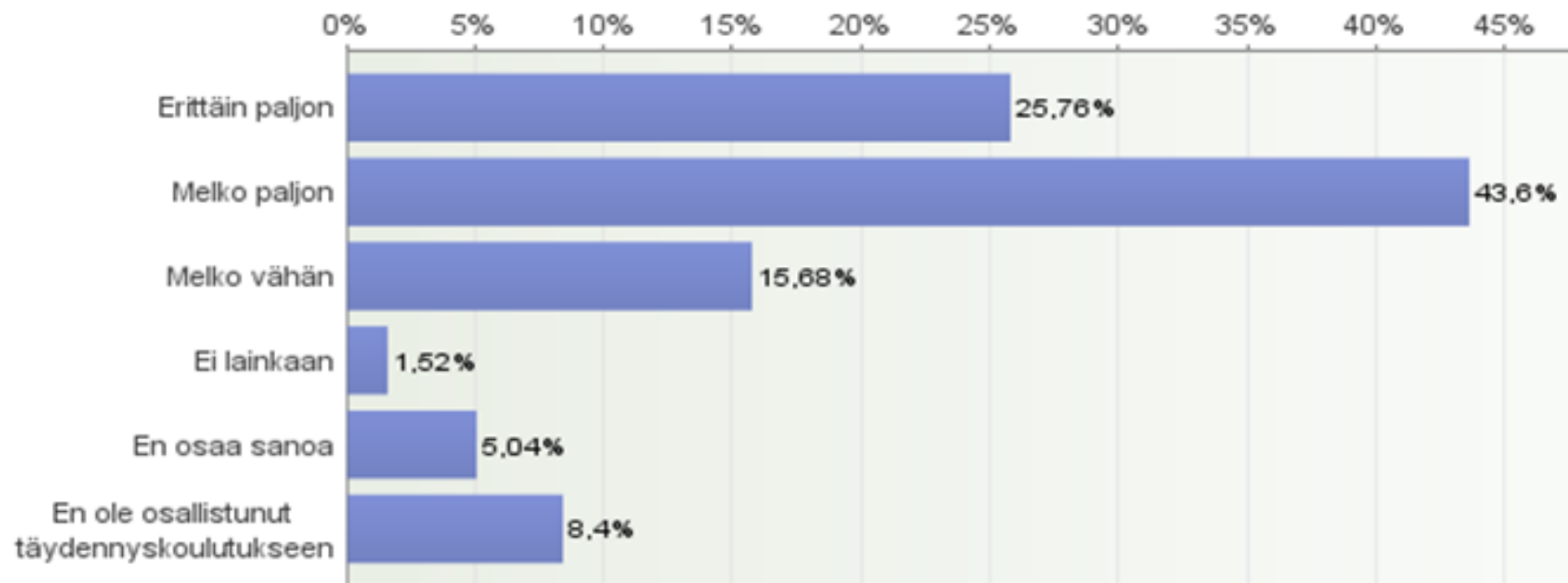
- Asiakasmäärät ja jaksaminen
 - TTL 2016: mm. työtahti ja asiakasmäärät kuormittavat sosiaalityöntekijöitä.
- Taloudelliset reunaehdot
- Työturvallisuus ja työssä kohdattu väkivalta
 - TTL ja Talentia 2016: joka viides sosiaalialan korkeakoulutettu on kokenut työssään väkivaltaa tai sen uhkaa; vaihtuvuus.
- Osaamisvajeet

Osaamiselle on jatkuva kehittämistarve

- Vammaistyö vaatii laaja-alaista osaamista ja sen jatkuvaa kehittämistä:
 - yleis- ja erityislainsäädäntö
 - toimintakyvyn ja palvelutarpeen arviointivälineet ja mittarit
 - palveluvalikoima ja palvelujen toteutumisen arviointi/vaikuttavuus
 - moniammatillinen ja monialainen yhteistyö ja koulutukset
 - asiakaskumppanuudet
 - kehittämishankkeet.
- Vastuu ammattitaidon kehittämisestä on sekä työntekijällä että työnantajalla (sosiaalihuollon ammattihenkilölaki 5 ja 20 §:t)
 - Valvontaseuraamukset mahdollisia, jos koulutus tai ammattitaito selvästi riittämätöntä.

Täydennyskoulutus tukee työhyvinvointia – Talentian täydennyskoulutusselvitys 2016

Kuvio 19. Mikäli olet osallistunut työurasi aikana täydennyskoulutukseen, onko sillä ollut vaikutusta työhyvinvointiisi?
Vastaajien määrä: 1250

Vammaistyön vaikuttavuuden kehittäminen vaatii rakenteellista sosiaalityötä

- Rakenteellisen sosiaalityön osuutta on vahvistettava.
 - Sosiaalityön asiantuntemuksen vieminen muille toimialoille.
 - Vammaisuuteen liittyvän tiedon lisääminen päätöksenteossa.
 - Vammaisten henkilöiden osallisuuden edistäminen.
 - Palveluohjauksen hyödyntäminen.
- Kiinnostus median ja sosiaalisen median hyödyntämiseen vaikuttamistyössä vähäistä – salassapito ja vaitiolovelvollisuus yksilöasioissa.

Rakenteet ja resurssit varmistavat laadun

- Työyhteisöjä ja asiakkaita tukevat:
 - asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaavat toimintamallit ja palvelut
 - pysyvä, pätevä ja riittävä henkilöstö
 - johtaminen ja esimiestuki
 - ammattietiikka
 - työturvallisuus
 - palkkaus
 - tietojärjestelmät ja digitaaliset työvälineet
 - työn arvostus ja tunnettuus.

Vastaajien odotuksia uusiutuvalle vammaislainsäädännölle

- Eri vammaryhmiin kuuluvien henkilöiden yhdenvertaisen kohtelun turvaaminen.
- Diagnoosikeskeisyydestä kohti tarveperustaista järjestämistä.
- Vammais- ja yleislainsäädännön rajapinnan selkeyttäminen erityisesti ikääntyneiden henkilöiden osalta.
- Yhtenäinen ohjaus ja soveltamislinjaukset.
- Valtakunnallisen keskustelu asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi.

Vammaisala tarvitsee näkyvyyttä

- Kiitos selvityksestä! Tärkeä ja vammaisalan työtä arvostava kysely.
- Vammaispalvelujen sosiaalialan ammattilaisten asiantuntemuksen ja kokemuksen hyödyntäminen palvelujen ja lainsäädännön kehittämisessä.
- Vammaispalvelut ja vammaisalan työ tarvitsevat enemmän valtakunnallista keskustelua ja näkyvyyttä.